

Reálne sily v sociálnom živote súčasnosti

Rudolf Steiner

článok vyšiel v časopise „Waldorfské správy“ v marci 1921
z nemeckého originálu preložil Andrej Szolgay

Skupina ľudí, ktorí na jar 1919 začali s propagáciou myšlienok trojčlennosti sociálneho organizmu, chcela poctivým spôsobom pracovať na zlepšení ľudských životných podmienok. Vychádzajúc z tejto poctivosti nemohla priniesť pracujúcemu obyvateľstvu staré heslá a frázy, ktoré boli po desaťročia prítomné v socialistickej agitácii a poháňali ju. S týmito frázami a heslami sa dá dobre kritizovať doterajší spoločenský poriadok, dá sa povedať vedúcim triedam, čo zanedbali, ale nedá sa s nimi nič vybudovať. S ich pomocou je možné vymyslieť utópie, ale nie je možné dodať sociálnej realite sily, ktoré slúžia životu takým spôsobom, aby v ňom nachádzal každý človek ľudsky dôstojné bytie.

Nositelia myšlienok trojčlennosti nevychádzali z takých fráz a hesiel. Svoju vôľu založili na pevnej náuke poskytovanej životom samotným. Zo stanoviska tejto životnej nauky hovorili k osobnostiam vedúcich tried aj k proletárom. Doteraz neboli pochopení ani jednou stranou. Ale práve preto, že získali svoje myšlienky zo skutočného života, vedia, že o zlepšení situácie môže byť reč až vtedy, keď bude pochopená táto životná nauka. Nemôžu robiť nič iné, ako túto nauku tak dlho opakovať, kým ona nenájde ľudí ochotných počúvať.

Prečo boli nositelia myšlienok trojčlennosti nepochopení? Proletariát si myslel, že hovorili príliš komplikovane. Nedokázal tiež vidieť, ako prostredníctvom ich myšlienok bol nielen ukázaný cieľ, ale aj cesta von z beznádejnej duchovnej, štátnej a hospodárskej situácie. Proletariát chcel, aby hovorili jednoduchšie. Avšak nevzal pri tom do úvahy, že život samotný je komplikovaný. Nositel' myšlienok trojčlennosti je v rovnakom postavení, ako lekár, ktorý má poskytnúť svoje rady. Bude to môcť spraviť len vtedy, keď pozná celý komplikovaný ľudský organizmus. Dá sa od neho očakávať, aby ku každému človeku hovoril o tomto organizme spôsobom potrebným na jeho pochopenie, ak sa niekto nepodujme na to, aby sa naučil to, čo je potrebné vedieť o živote tohto organizmu? Také niečo nemožno od neho očakávať, pretože potom by lekár nasledovaním týchto očakávaní musel siahnuť po heslách a frázach. To však nositelia myšlienok trojčlennosti nemôžu, pretože oni chceli vysloviť iba to, čo obsahuje v každej vete iba poctivosť. To, čo oni vedia povedať, je možné pochopiť – ale najskôr treba k tomuto pochopeniu preniknúť.

Proletár bude hovoriť: Vy nám teda chcete prednášať nejaké učené reči, my však chceme počuť jednoduchú reč ľudu. Tu treba zdôrazniť: nie, nechceme prednášať učené reči, ale reč skutočného života. My chceme hovoriť o kapitále a práci len zo stanoviska odbornosti, tak, ako hovorí lekár alebo prírodný vedec o ľudskom organizme, a nie ako nejaký šarlatán. Ale ak človek chce hovoriť takým spôsobom, potom mu budú rozumieť len vtedy, keď aj tí ostatní chcú vykročiť správnou cestou

chápania. A táto cesta bude nájdená len vtedy, keď človek chce dôjsť k rozumu skrze srdce a dušu.

Pisateľ týchto riadkov je presvedčený o tom, že nositelia myšlienky trojčlennosti hovoria takým spôsobom, že vidno ich porozumenie pre skutočné postavenie proletariátu posudzované skrze srdce a dušu. Proletariát doteraz dostatočne nehľadal túto cestu srdca a duše. Usudzoval podľa rozumových náuk, ktoré vstrebal vďaka všeobecne rozšírenému socializmu. Požadoval, aby nositelia myšlienky trojčlennosti tiež hovorili tak, ako na to bol doteraz zvyknutý podľa týchto rozumových náuk. To oni nemohli, lebo vedia, že tieto náuky odporujú životu, a zároveň k ničomu nevedú.

Pisateľ týchto riadkov nechce rozprávať bohapusté výmysly. Preto netvrdí, že rozum má byť odložený, a že cesta by mala byť hľadaná skrze srdce a dušu. Zaiste, rozum nám musí byť bezpečným sprievodcom, ale v sociálnych veciach neexistuje žiadna iná cesta k správne použitiu rozumu, ako cez srdce a dušu. S takou cestou počítajú moje „Hlavné body sociálnej otázky“ a moja kniha „Uskutočnenie trojčlennosti sociálneho organizmu“. Nemyslím si, že v týchto knihách by niekto mohol postrádať posúdenie života zo stanoviska rozumu, ale predsa som sa v záujme veci tešil, keď som pred krátkym časom čítal prvú knihu z cudzej strany, že tých spisoch je sociálna otázka uchopená tak silou srdca ako aj rozumu.

Rovnako málo, ako zo strany proletárskej, bola myšlienka trojčlennosti chápaná osobnosťami doterajších vedúcich kruhov. Títo sú so svojimi myšlienkami tak zapriahnutí do existujúcej hospodárskej rutiny, že sa vopred nepodujú na nič, čo nebeží vo vyjazdených koľajach. Niektorí z nich vidia, že by sa niečo malo udiat; keď však človek vyrukuje s určitými myšlienkami o tom, čo sa má udiat, tak sa ich zľaknú, lebo si myslia, že vlastnia realitu, a že táto realita by mohla byť narušená niečím nereálnym. Väčšina z nich hovorí, že nemajú vôbec čas, aby sa zapodievali takými ideami. A kto nechce byť vopred nespravodlivý, ten musí dokonca uznať: oni skutočne nemajú čas. Od rána do večera majú na práci to, aby udržali v chode starý spôsob práce, večer prídu z kancelárie s unavenou hlavou, ktorá už nechce prijať nič navyše, zvlášť vtedy, keď sa s dobrou vôľou posadia, aby sa na vec pozreli. Tak sa obmedzia len na zachytenie útržkov z toho, čo im bolo predložené. Nebudú mať čas dovtedy, kým konečne nebudú musieť uznať, že ten čas, ktorý oni vyplnili svojou doterajšou činnosťou, bol v skutočnosti premrhaný, a že by bol oveľa lepšie využitý na to, o čom sa oni domnievali, že si nesmú dopriať. Hovorím tu o tých, ktorí aspoň nejakú dobrú vôľu majú. S tými ostatnými – ach, tých je tak veľa – sa vlastne nedá vôbec počítať.

Kto chce chápať myšlienku trojčlennosti, ten musí podstúpiť námahu a musí pozorovať to, že podnetné myšlienky pre právny a hospodársky život môžu vzísť iba zo samostatného duchovného života. Musí sa nechať životom poučiť o tom, ako výchovný a vzdelávací systém spravovaný právnym a hospodárskym systémom stráca onú živosť, ktorá je nutná pre zachovanie sociálneho organizmu. Odtiaľ potom dôjde aj k pochopeniu asociatívne utváraného hospodárskeho života a skutočného demokratického právneho života. Pisateľ týchto riadkov sa snažil vo vyššie zmienených knihách túto cestu pochopenia vecne ukázať v miere, v ktorej toho bol schopný.

Ak človek chce takú cestu ukázať, potom je treba vychádzať zo sociálnych síl, ktoré sú aktívne v súčasnej dobe. Moderná technika pretvorila život; moderná veda prenikla vo forme svetonázoru prostredníctvom rozvinutého školského systému do duší najširších kruhov. Vytvorila nové predstavy o ľudsky dôstojnej existencii. S oboma týmito veľmi reálnymi silami súčasnosti počítajú nositelia trojčlennosti. Ľudia pochopia ich idey, keď budú cítiť, čo znamenajú tieto sily. Mnohí síce počítajú s technikou, ale nie so životom ľudí, ktorí sú zapriahnutí do tejto techniky. Iní počítajú s vedeckým duchom. Chcú ho – oprávnene – pestovať v školách. Ale nepočítajú s duševným naladením, ktoré tento vedecký duch vytvára. Myšlienka trojčlennosti počíta s tým, čo oni zanedbali.

Proletár stratil dôveru, pretože vníma to, že mnohí nerátajú ani s jeho životom ani s jeho dušou. Až vtedy sa bude môcť situácia zlepšiť, keď on nájde skrze srdce a dušu cestu k sociálnym ideám, ktoré počítajú s oboma, a ktoré mu práve preto už viac nemôžu ponúkať jeho obľúbené heslá, lebo im ide o skutočnú cestu a nie o omámenie utopickými myšlienkami.